

АНОНИМЕН ПЪТЕШЕСТВЕНИК

/70-те години на XVII в. /

През 1678 г. в Лондон в превод на английски е издаден пътеписът на френския благородник Жан-Батист Таверние, барон д'Обон, който прекосява Турция и Персия на път за Индия. Той завършва шестте си пътешествия през 1670 г., оставяйки описания на страните, през които е минал. Пътеписът е преведен на английски от Дж. Филипс, който добавя към изложението на Таверние допълнителен текст — описание на земите около Черно море и Каспийско море, написано от неизвестен английски пътешественик.

В предговора, предшествуващ този допълнителен текст, издателят пояснява, че въпросният разказ е попаднал у него преди 5—6 години. Авторът, който му го предоставил лично, бил англичанин, който дълги години живял в семейството на Таверние. По някакъв начин Таверние го освободил от плен. Англичанинът не разкрива истинското си име, а разказът му е подписан с псевдонима „Астрахан“, по името на града, в който той е прекарал дълго време. Разказът съдържа сведения преди всичко за народите, обитаващи северното крайбрежие на Черно море, и особено за татарите. Както отбелязва издателят и преводачът, поради дългото му отсъствие от родината авторът на описанието е отвикнал да използва родния си език и стилът му е груб и недодялан. Това става причина част от изложението да бъде съкратено, а останалото редактирано.

По-долу са публикувани страниците, които описват Западното черноморско крайбрежие. (*The Six Voyages of John Baptista Tavernier, A Noble Man of France now living, through Turkey into Persia, and the East—Indies, Finished in the Year 1670, giving an Account of the State of those Countries. Illustrated with divers Sculptures. Together with a New Relation of the Present Grand Seignor's Seraglio, By the same Author. Made English by J. P. To which is added A Description of all the Kingdoms which Encompass the Euxine and Caspian Seas. By an English Traveller, never before Printed. London, 1678, p. 107—108.*)

ЦДИА: КМФ 04, Инв. № 444/29.

ОПИСАНИЕ НА ВСИЧКИ ЦАРСТВА, ЗАОБИКАЛЯЩИ
ПОНТУС ЕВКСИНОС И КАСПИЙСКО МОРЕ,
ОТ ЕДИН АНГЛИЙСКИ ПЪТЕШЕСТВЕНИК,
КОЙТО НИКОГА ПО-РАНО НЕ Е БИЛ ИЗДАВАН

Благородни и най-достопочтени милорд,
Като ми бе дадено да разбера, че съм представен на Ваша светлост от неколцина, които нямат добро отношение към мен, като човек обладан от суетата, която обикновено често се среща у пътешествениците, да твърдя, че добре познавам разни страни и езици, които са ми напълно неизвестни; и като преценявам, че някоя от моите приказки не ме е изложила на това порицание освен едно на пръв поглед абсурдно, необмислено твърдение (но в действителност самата истина), че познавам и съм посетил всички страни около Черно и Каспийско море, аз почувствувах необходимото задължение в моя защита да нахвърля едно кратко описание на всички тези страни, които заобикалят гореспоменатите морета, повечето от които аз лично съм видял, и не се страхувам от никакви укори или опровержения, решен да не твърдя нищо друго освен това, което съм видял или чул от тези, които са били най-способни да ми дадат пълна и достоверна информация. И съм напълно убеден, че колкото по-точно и безпристрастно изследване на моя разказ бъде направено, толкова по-голямо разположение и доверие ще спечеля от Ваша Светлост и всички други почитаеми безпристрастни люде.

Най-напред ще започна с Черно море, тъй като то е първото, с което се запознах, и се намира близо до този най-прочут град Константинопол, където Ваша Светлост лесно може да научи дали съм виновен, говорейки лъжи и заблуждения, и ако от съответните сведения се установи, че разпространявам явни лъжи, заслужавам не само абсолютно порицание, но за назидание и най-сурово наказание, което справедливо бих заслужил, ако аз, дължащ живота и свободата си на щедростта и съчувствието на Ваша Светлост, вместо признателна благодарност Ви поднеса куп нагли лъжи.

Ще започна разказа или пътешествието си от тази част на Черно море, където е разположен Константинопол, и около споменатото море до завръщането си в Шкодра¹, която се намира срещу него в Азия.

Първата област е Ромела²; втората — Валаки³; третата — Акремен⁴; четвъртата — Крим⁵; петата — голямата пустиня на Ингул и Унгул⁶, която е между Крим и Ашова⁷; шестата е Малката Нагоя⁸; седмата — Черкезия⁹; осмата — Абхазия¹⁰; деветата е Мингрелия¹¹; след това Грузия¹² и най-накрая Анатолия¹³. Всички тези

страни са подчинени на турчина освен голямата пустиня, Малката Нагоя и Черкезия.

Сега ще спомена най-известните, които познавам: от Фенара¹⁴, разположен на входа в Черно море — до река Данав¹⁵, после до Неистр¹⁶ и оттам до Непър¹⁷, после край Крим, до залива, който се простира от Черно море до Teine sea¹⁸ и оттам до Ашова.

Както споменах, близо до входа в Черно море е Фенара, след това Инатада¹⁹, Мисевра²⁰, Варна, Балчик, Мангали²¹, Констанца, Карахарман²², Килии²³, Акремен, Ошакова — до устието на река Непър.

Сега ще посоча разстоянията между тези места поотделно, като цифрата означава разстоянието между предходното и непосредствено следващото го. От Фенара до Инатада — 80 мили; до Мисевра — 90; до Варна — 100; до Балчик — 16; до Мангали — 40; до Констанца — 40; до Карахарман — 40; до Килии — 80; до Акремен или Белохорда — 100; до Ошакова — 80; всичко 666 мили; и от Ошакова, който се намира при устието на Непър, до реката Дон (или Танаис) е 500 мили; пътят по море и по суша е един и същ — сиреч 1186 мили, освен ако не се върви по суша Прекоп²⁴, край Крим и оттам до Ашова, където Дон се влива в Teine sea (Палус Меотис) и тогава той нараства на не по-малко от 1500 мили. Ако не бяха гореспоменатите големи реки Данав (Данубиус) и Непър (Бористенес), биха се водили почти непрекъснато войни между турците и татарите [от една страна] и поляците, литовците и московците [от друга], защото Данав е една от най-големите реки в света, която извира от Германия, след което прекосява Унгария, Валахи и при град Килии се влива в Черно море. Има четири ръкава или устия на Черно море, които турците наричат боаз²⁵: Боктеджин боаз²⁶, Едрелез боаз²⁷, Сулина боаз²⁸, Килии боаз²⁹. Има много риба, като например есетра, моруна и шеврока³⁰, освен разните видове дребна риба.

(Следва лаконично описание на маршрути извън земите на Балканския полуостров, с. 108—119.)

¹ Изоп. от Скутари — сега предгр. на Цариград, на азиатския бряг на Босфора.

² Изоп. от Румелия.

³ Изоп. от Влахия.

⁴ Изоп. от Акерман — дн. гр. Белгород — Днестровск, Одеска обл., УССР.

⁵ Кримско ханство — феодална държава, отделила се от Златната орда в 1443 г. Васално на Турция от 1475 до 1774 г. В резултат на руско-турската война от 1768—1774 г. било обявено за независимо от Турция, а в 1783 г. окончателно прекратило съществуването си, влизайки в състава на руската империя.

⁶ На друго място в текста авторът обяснява, че Ингул и Унгул били двама братя, които враждували помежду си и превърнали областта в пустиня. Верстава дума за местността Алешковские пески в Херсонска област, УССР, като наблизко протичат реките Ингул и Ингулец.

⁷ Изоп. от Азов — гр. в Ростовска обл., РСФСР, до Таганрогския залив на Азовско море.

⁸ Малките ногаи — феодална държава на част от Ногайската орда, пресежила се на десния бряг на р. Волга и крайбрежието на Азовско море, между реката Кубан и Дон. До XVIII в. била зависима от Крим и Турция. В първата половина на XVII в. Малките ногаи се разпаднали на орди — Буджакска, Едичкулска, Едисанска и др., и се разселили в степите на Северното Черноморие до р. Дунав.

⁹ Област в Северен Кавказ, населявана от черкези — многолюдна група родствени по произход племена, наричани се адиги и известни в европейската и източната литература от средните векове като черкези. Сега Адигейска автономна обл., Краснодарски край, РСФСР.

¹⁰ Феодално княжество, отделило се в XVI—XVII в. от Грузия. В XVII—XVIII в. се намирало под турска власт, а от 1810 г. било присъединено към Русия. Разположено на южните склонове на Главния Кавказки хребет и прилежащото крайбрежие на Черно море в Северна Грузия.

¹¹ Феодално княжество в Западна Грузия, отделило се около XVI в. от Имеретинското царство. В 1803 г. неговият княз Григорий, за да се предпази от домогванията на имеретинския цар Соломон II, приел руско поданство. Юридически Мингрелското княжество прекратило своето съществуване в 1867 г.

¹² Страна в Задкавказието, наречена в древността Иберия. Непрестанните борби на грузинците срещу азиатските владетели завършили с обединяване на грузинските царства в началото на XI в. В 1221 г. била покорена от монголските племена и след това разделена на части. От 1802 г. постепенно присъединена към Русия.

¹³ Анадол — област в Мала Азия, Турция.

¹⁴ Дн. Румелифенер, предгр. на Истанбул.

¹⁵ Изоп. от р. Дунав.

¹⁶ Изоп. от Днестър, р. в СССР.

¹⁷ Изоп. от Днепър, р. в СССР.

¹⁸ Азовско море.

¹⁹ Дн. Инеада, Турция.

²⁰ Изоп. от Месемврия — дн. Несебър.

²¹ Изоп. от Мангалия, гр. в Румъния.

²² Дн. Ваду, с. в Тулчански окр., Румъния.

²³ Изоп. от Килия, гр. в МССР.

²⁴ Изоп. от Перекоп, гр. в Кримска обл., СССР.

²⁵ Боаз — гърло, устие на река (тур.).

²⁶ Дн. Тулчански ръкав, Румъния.

²⁷ Дн. Георгиевски ръкав, Румъния.

²⁸ Дн. Сулински ръкав, Румъния.

²⁹ Дн. Килийски ръкав, Румъния, МССР.

³⁰ Изоп. от севрюга — вид есетрова риба (рус.).

Превод и бележки Елия Миланова